

15 maart 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Ad en X studiepunten

Er kan veel worden gezegd over het flexibiliseren van ons stelsel, en dan niet alleen van het hoger onderwijs. Dat kan door te kijken naar onderliggende leerwegen, instroom op basis van eerder behaalde kwalificaties en competenties alsmede werken met het aanbieden van eenheden in een niet voor-gestructureerde volgorde zonder de samenhang uit het oog te verliezen.

Maar hoe zit het dan met de opleidingen zelf? Moeten ze worden vastgepind op een vastliggend aantal studiepunten? Er kan misschien ook in dat opzicht een en ander te bereiken zijn. Daarom deze nieuwsbrief, en dan pakken we toch vooral de Ad-opleidingen bij de kop – misschien ook wel een beetje provocatief...

1 Inleiding

De tijd is weer rijp om wat meer in detail te kijken naar de Associate degree-opleidingen. Het is ook spannend om te bezien hoe straks de instroom bij de Ad's zich gaat ontwikkelen, wetende dat het in 2022 al iets meer dan 10% ervan was. Tevens zal met spanning worden uitgekeken naar de aantallen studenten die opteren voor de vierjarige route naar de Bachelor. Het kan zo alles bij elkaar leiden tot allerlei verschuivingen binnen de bestaande leerroutes en dus ook tot een heroriëntatie op het beleid voor het hbo.

Er gaan daarom steeds meer geluiden op om te gaan bezien of het hoger onderwijs aan een soort renovatie toe is. Het geheel aan opleidingen moet onder de loep worden genomen, denkend aan ontwikkelingen in de regio's waar mogelijk het aantal studenten sterk kan gaan dalen – ook zonder buitenlandse studenten. Er zal meer samenwerking nodig zijn om van alles overeind te houden. Er kan wel meer geld naar bepaalde hogescholen stromen, maar dan dient men toch wel studenten te hebben... Dus, misschien tijd om na te gaan denken over kleinschaligere vestigingen...

Goed, terug naar de Ad. Er is kennelijk een duidelijke behoefte aan het op een ongeremde wijze 'stoeien' met dit type opleiding. Binnen de lopende toekomstverkenningen betreffende het gehele stelsel, met de focus op mbo, hbo en wo, zullen er ook zonder meer cruciale woorden aan worden gewijd. Maar hoe ver durven we met z'n allen buiten de beleidslijntjes te gaan kleuren?

2 De rek in bachelor-opleidingen binnen het hoger onderwijs

Het is op zichzelf een logische insteek om opleidingen een vast aantal studiepunten mee te geven. Vaak worden die in het hoger onderwijs vertaald naar een hoeveelheid jaren. Daarom staat in de WHW dat het aanbod in principe is gebaseerd op 60 studiepunten per jaar. Vervolgens zijn alle regelingen daarmee verbonden, ook weer 'in principe'. Dat lijkt een rigide aanpak, maar ja, een overheid wil graag overzichtelijk kunnen werken met systemen en dus ook bij het onderwijs. Tevens kan het binnen de internationale samenwerking handig zijn. Maar u weet net zo goed als wij dat het gewoon een rommeltje is als je nationale stelsels met elkaar gaat vergelijken. Wel heeft men een schijnmaatwerkregeling afgesproken met het aantal van 60 credits per studiejaar, maar ja, wij koppelen deze aan 1680 studie-uren en bijv. bij bacheloropleidingen in Engeland maar aan 1200.

Dat leidt tot een verschillende nominale duur bij hbo- en wo-opleidingen. Daarbij spelen ook de lengtes van de vooropleidingen mee, zoals bij ons, waardoor de hbo-bachelor langer duurt dan de wo-bachelor. Dat is vervolgens in internationaal verband opgevangen door te werken met bandbreedtes. De bacheloropleiding moet minimaal 180 en maximaal 240 credits omvatten, om te voorkomen dat er landen zijn die een opleiding van 120 credits een bachelorgraad gaan meegeven.

Die speling bij het vormgeven van opleidingen is dan ook in diverse landen te zien, zeker bij specifieke trajecten. Vooral als het gaat om het docentschap, met een specialisatie, is dat een insteek.

Of in de technische sector. Maar in ons land doen we dit totaal niet als het gaat om de bacheloropleidingen. Misschien is het toch een goede gedachte hier nog eens naar te kijken...

3 Master en Short Cycle, dus onze Associate degree

Daarnaast kennen we in Europa afspraken rond de Master en de Short Cycle Higher Education (SCHE), dus de Associate degree in ons land en de Graduaat in Vlaanderen. Voor de PhD (Doctorate) zijn deze er ook wel, via het gebruiken van de zgn. Dublin Descriptoren (voor niveau 8 van het European Qualifications Framework), maar vervolgens heeft elk land een eigen systeem voor het behalen ervan. Dat kan best een programma van een aantal jaren zijn, maar het promoveren in ons land is al sinds mensenheugenis aan een eigen procedure gekoppeld, door elke universiteit autonoom in te vullen.

De Master kent een bandbreedte van 60 tot 120 credits, maar dan wel met stappen van 30 credits. Daar houden we ons als Nederland keurig aan. Dat is best handig omdat juist op niveau 7 sprake is van veel samenwerking tussen instellingen in verschillende landen. Denk maar aan de Europese netwerken voor universiteiten en hogescholen die sterk in opkomst zijn.

Maar dan onze Associate degree en de Vlaamse Graduaat. Binnen het Bolognaproces, dus in de European Higher Education Area, wordt achter de bekende schermen nog steeds gesteggeld over de status ervan. Sinds 2018 is het een erkend niveau, met alles erop en eraan, maar diverse landen alwaar de hoger-onderwijs-wereld geen hogescholen kent, blijven hardnekkig beweren dat het hoger onderwijs voldoende afstand moet bewaren tot het mbo (VET dus) en het voortgezet onderwijs (secundair onderwijs). De lat moet behoorlijk hoog worden gelegd met minimaal drie jaren, om de status ervan te kunnen bewaken. Dat met de SCHE een brug valt te slaan voor allerlei doelgroepen is een oproep die vaak bij diverse nationale onderwijsorganisaties aan dovemans oren is gericht. Een overheid kan echter wel luisteren, maar dan is vaak het hebben van een binair systeem een passende oplossing, met de SCHE in het 'Professional Higher Education'.

Tevens is te merken dat als in vooral conservatief denkende landen de SCHE wel wordt geaccepteerd, deze vooral wordt gezien als de eerste fase van een bachelortraject c.q. een leerlijn naar de Bachelor. Het ernaast zetten kan betekenen dat er andere aanbieders bij worden betrokken en dat is alleen maar lastig. Men ziet het vervolgens niet als hoger onderwijs en duwt de opleiding in de richting van Higher VET, dus te zien als 'mbo-5'.

Kortom, er is nog wel werk aan de winkel in 'niveau-5-land'. Misschien kunnen Nederland en Vlaanderen samen optrekken om een stevige discussie los te maken bij alle betrokken collega-ministers – al is het maar om een 'international common name' te lanceren, 'Associate' dus.

4 Onze nationale SCHE... de Ad... wat kan er allemaal mee worden gedaan... straks...

Goed, laten we die discussie maar gewoon gaan afwachten. Onze SCHE, de Ad, heeft simpelweg een plek in het hoger onderwijs ingenomen waar men in allerlei landen met bewondering naar kan en mag kijken. Daarom hier verder wat aan de slag met de Ad, met wat het is en hoe er ook best mee kan worden 'gestoeid' als OCW daadwerkelijk het stelsel wil 'opschudden'.

Aangrijpingspunt is dat binnen het Bolognaproces vanaf 2005 is gesproken over het invoeren van de SCHE, dus we waren als Nederland er al snel bij. De internationale afspraak was eerst om het te hebben over een bandbreedte van 90 tot 120 credits. Nu heeft men het simpelweg alleen nog maar over 'tot en met 120'. Kijkend naar onze wetgeving, staat de Ad in het schema voor het hoger onderwijs vermeld met 120 studiepunten. Maar vervolgens mag een hogeschool best een voorstel doen voor een Ad met meer dan 120. Met andere woorden, we springen uit de Europese band...

De achterliggende reden is dat een beroepsprofiel zich niet altijd in het keurslijf van 120 studiepunten en twee jaren laat persen. Het mag derhalve een langere studie zijn. Maar ja, dan duiken meteen een paar vragen op, mogelijk mee te nemen bij de 'toekomstverkenningen':

- Is er dan een bovengrens (informeel)?
- Waar verdwijnt dan het onderscheid tussen de Ad en de Bachelor?
- Is dit een oplossing in die gevallen dat er eigenlijk geen echt verwante bacheloropleiding is?
- Mogen voor de varianten verschillende aantallen studiepunten worden gebruikt?
- Hoe wordt de doorstroom naar een aanvullend bachelorprogramma geregeld?
- Moet het traject Ad-Bachelor minimaal 240 studiepunten omvatten?

Als je toch naar zo'n vorm van flexibilisering kijkt, waarom dan niet inzoomen op de optie om een Ad-opleiding een minimale omvang van 90 studiepunten mee te geven? Of naar een constructie

zoals al hiervoor is genoemd voor de Bachelor nl. het meegeven van een verdieping van 30 studiepunten. Daarmee bedoelen we dat de Ad ook op zich anderhalf jaar kan duren, om het resterende half jaar te gebruiken voor een bepaalde differentiatie, afhankelijk van het bijpassende werkveld.

We geven een aantal brainstormende constructies die dan mogelijk worden:

- De Ad met een omvang van 90 studiepunten is op zichzelf geschikt voor het starten in een functie die binnen het betreffende werkveld bestaat, en biedt dus geen mogelijkheid voor een directe doorstroom naar een aanvullend bachelorprogramma;
- Het gaat om dezelfde Ad-opleiding maar er wordt vervolgens een extra semester aan vastgeplakt. Daarin wordt een aantal korte doelgerichte certificaten opgenomen, afhankelijk van de specifieke werkzaamheden die bij deze functies passen;
- Idem, maar dan is het vierde semester gericht op de doorstroom naar een specifiek aanvullend bachelorprogramma;
- Net als soms in het buitenland met bacheloropleidingen gebeurt, kan het vierde semester van een Ad-opleiding die voortbouwt op een of meerdere mbo-opleidingen, zodanig worden ingericht dat deze student op basis daarvan kan worden ingezet als onderwijsassistent in het mbo bij onderwijseenheden waarvan de kennis van zaken en de aanvullende pedagogisch-didactisch kwaliteiten kan worden ingezet.

Een interessante optie is dan ook de volgende, als een specifieke variant op de hierboven twee eerstgenoemde constructies, zeker te gebruiken voor de duale variant:

- Analyseer een aantal functies binnen een deel van het werkveld waarbij duidelijk is dat ze sterk met elkaar verwant zijn, om...
- ... vervolgens te bezien welke competenties daarvoor nodig zijn en orden deze op basis van het niveau daarbij...
- ... wetende dat in de praktijk niet alles op niveau 5 is te positioneren, maar voor een deel ook op 6, op 4 en misschien ook nog wel met stukjes op een hoger of lager niveau, zeker als wordt gekeken naar de dynamiek binnen dat deel van het werkveld...
- ... zodat een programma kan worden opgesteld waarbij minimaal 60 studiepunten op niveau 5 zijn te verzorgen, om vervolgens de rest ervan te verdelen over onderwijseenheden die kunnen fluctueren van niveau 4 tot en met niveau 7, als die passen bij die functies...
- ... en de doorstroom naar een aanvullend bachelorprogramma kan dan best nog mogelijk zijn als dezelfde aanpak wordt gehanteerd voor de functies die behoren bij de Bachelor...

Of misschien wel heel erg revolutionair:

- Er is een Ad-programma van 90 studiepunten, niet te smal opgezet, zodanig dat de basis wordt gelegd voor een breed palet aan functies binnen een bedrijfstak...
- ... zodat een afgestudeerde op basis van een speciaal contract in een organisatie aan de slag kan gaan...
- ... met als onderdeel van de aanstelling dat er een jaar lang aanvullende interne cursussen en trainingen worden gevolgd...
- ... om na dat jaar terug te keren naar de hogeschool om een duaal semester te volgen, dus met 30 studiepunten...
- ... waarin in samenspraak met die organisatie en de bedrijfstak onderwijseenheden worden aangeboden die leiden tot zelfstandige certificaten (ook wel micro-credentials te noemen).

5 Kortom...

De Ad-opleiding kent binnen het hoger onderwijs een geheel eigen insteek, behoorlijk praktisch en stevig gericht op vormen waarin studeren en het verrichten van werkzaamheden in allerlei soorten en maten onderdak kunnen en ook mogen krijgen. Natuurlijk staat daarbij ook op de rol van de hogescholen de route naar een aanvullend bachelorprogramma, beter gezegd: het doen van een traject dat de bachelorgraad oplevert. Maar nu de Ad een eigen stek heeft ingenomen in het hbo is de tijd rijp om die eigenheid stevig te gaan uitnuttten en te bezien hoe met de Ad de route naar niveau 6 het beste daarbij past – misschien wel geheel parallel aan de vierjarige bacheloropleiding.

Dat betekent tevens dat het management van bacheloropleidingen stevig moet gaan nadenken over wat dit voor het eigen beleid gaat inhouden. Men dient te gaan bezien wat de beste flexibele wijze is om bepaalde groepen Ad'ers te lokken, met een mooi aanbod. Kom maar op...